

เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว

น.พ. วิบูล วิจิตรวาทการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เขียน: น.พ. วิบูล วิจิตรวาทการ

ชื่อบทความ: เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว

ที่มา: ดิฉัน : 14, 322 (กรกฎาคม 2533) หน้า 28-31

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว

น.พ.วิบูล วิจิตรวาทการ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉาย
กับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงครองราชสมบัติเป็นประมุขแห่งกรุงสยามพร้อมกัน

เราทราบดีจากประวัติศาสตร์ว่าเมื่อสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 สิ้นพระชนม์ลง เหล่าข้าราชการบริพารขุนนางผู้ใหญ่และพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลาย ต่างร่วมประชุมปรึกษากัน แล้วพร้อมใจกันตัดสินใจว่า บุคคลที่สมควรเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อไป คือเจ้าฟ้ามงกุฎ หรือสมเด็จพระจอมเกล้านี้ เจ้าฟ้ามงกุฎขนาดนั้นยังผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ได้ร่วมพุทธศาสนา เมื่อขุนนางผู้ใหญ่มากราบบังคมเชิญให้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์องค์ต่อไปก็กล่าวว่าจะยินดีรับตำแหน่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าหากพระอนุชาคือสมเด็จพระปิ่นเกล้านี้ จะได้ร่วมเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสยามด้วย

การกระทำเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าถึงพระทัยที่รักใคร่พระอนุชายิ่งนักและแสดงถึงความปรารถนาที่จะให้เกียรติแก่สมเด็จพระปิ่นเกล้าอย่างสูง

โดยแท้จริงแล้วตลอดรัชกาลของพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์นี้ สมเด็จพระปิ่นเกล้าได้ทรงแสดงความจงรักภักดีต่อพระเชษฐาอย่างเต็มที่ และได้ทรงใช้ความสามารถของพระองค์ในการรับใช้ช่วยทำราชการแบ่งเบาภาระการปกครองแผ่นดินมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาจากสมเด็จพระจอมเกล้าได้อย่างดีขั้นด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาก เลี้ยงลูกเลี้ยงเมียดี เจ้าก็บเป็นพระมเหสีเฮอ
มายิสต์ข้างใน

ข่าวถาดังนี้ ตลอดทั่วเมืองไทย เมืองลาว แล
จีน ฝรั่งเศส อังกฤษ ทั้งปวงไม่ใช่ถา ถามาตั้งนี้

ตั้งแต่ข้าพเจ้ายังอ่อนกว่าวังหน้าเดี๋ยวนี้อยู่
เหมือนเมื่อแรกเข้ามาอยู่ในวังนี้ ข้าพเจ้าอายุยังอ่อน
กว่าวังหน้าในบัดนี้ถึง 4 ปี มันก็ว่าแก่แล้ว ครึ่งนี้
วังหน้าท่านก็มีอายุแก่กว่า ข้าพเจ้าเมื่อแรกเข้ามาถึง
4 ปีเศษแล้ว มันก็ว่ายังหนุ่มอยู่

เรื่องอายุที่กล่าวถึงนี้ ความจริงพระองค์มี
พระชนมายุมากกว่าสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น
แน่ แต่ทรงกล่าวประชดเพราะว่าคนบางคนก็พูดว่า
พระองค์อ่อนพระชนมายุกว่า แต่ถึงกระนั้นก็ดู
ลักษณะแก่กว่าเป็นอันมาก

ความจริงการที่ผู้คนเข้าใจผิดว่าสมเด็จพระ
ปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นคำลึงสำคัญใน
การดำเนินกิจการของบ้านเมืองนั้นเกิดเหตุจาก
มิสเตอร์น็อกส์ กงสุลอังกฤษในกรุงสยาม ซึ่งเป็นคนที่
จงรักภักดีต่อสมเด็จพระปิ่นเกล้ายิ่งนัก จึงได้เขียน
บทความภาษาอังกฤษทั้งในกรุงสยามและในเมือง
อังกฤษเอง กล่าวชมสมเด็จพระปิ่นเกล้า และในเวลา
เดียวกันก็กล่าวติเตียนสมเด็จพระจอมเกล้าอย่างไม่
ถูกต้องต่อความจริง

กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงบันทึก
ความคิดเห็นไว้ว่า

“ความที่ทรงโหม่นัสในเรื่องหนังสือพิมพ์ลง
ยกย่องสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวแลติเตียน
พระองค์ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาฉบับนี้

สันนิษฐานว่าความนั้นมิสเตอร์น็อกส์ ผู้ช่วย
ในสถานกงสุลอังกฤษเห็นแต่จะแต่งสิ่งไปลงพิมพ์

ในสมัยนั้นที่กรุงเทพฯ ยังมีคนอังกฤษน้อย
มิสเตอร์น็อกส์เดิมเป็นนายร้อยเอกทหารอังกฤษอยู่
อินเดีย ออกจากอินเดียมาหางานทำในประเทศนี้

ไม่ว่าการณ์ใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจ้างไว้เป็น
ครูทหาร โปรดปรานถึงประทานหญิงคนหนึ่งชื่อ
มะปรางให้เป็นภรรยา

ครั้งรัฐบาลอังกฤษเข้ามาตั้งกงสุลมิสเตอร์
น็อกส์เป็นคนรู้ภาษาไทย จึงไปรับตำแหน่งล่ามอยู่ใน
สถานกงสุล และอยู่ต่อมาจนได้เป็นกงสุลเยอเนรัล
อังกฤษในกรุงเทพฯ”

อีกตอนหนึ่งทรงอธิบายไว้ว่า

พฤติการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นด้วยมิสเตอร์น็อกส์
นายร้อยเอกทหารอังกฤษ ซึ่งเดิมเข้ามาเป็นครูทหาร
อยู่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลัง
กลับไปรับราชการอังกฤษเป็นตำแหน่งล่ามอยู่ใน
สถานกงสุล เป็นผู้ฝึกใฝ่อยู่ทางวังหน้า ชอบกล่าวและ
เขียนส่งลงหนังสือพิมพ์เป็นความติเตียนฝ่ายวังหน้า
และยกย่องทางวังหน้าต่างๆ เป็นต้น

กล่าวหาว่าในการที่ไทยเป็นไมตรีกับอังกฤษ
ได้ด้วยฝ่ายวังหน้าทั้งนั้น ความข้อนี้ไม่จริง มีหลักฐาน
อยู่ในหนังสือจดหมายเหตุของเซอร์ยอนบราวน์ริง
ราชทูตอังกฤษที่เข้ามาทำหนังสือสัญญาครั้งนั้น ว่า
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นแต่ทรง
ต้อนรับเลี้ยงดู มิได้เกี่ยวข้องทำหนังสือสัญญาทางพระ
ราชไมตรีอย่างใด

เมื่อมีคำที่กล่าวติเตียนขึ้นเช่นนี้
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงน้อย
พระราชหฤทัย ดังทรงแสดงไปในพระราชหัตถเลขาถึง
คณะทูต”

อีกเรื่องหนึ่งที่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงโปรดที่จะค่อนข้างพระอนุชา คือการที่ผู้คนนิยมถวาย
ลูกสาวแก่สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าแก่
พระองค์เอง

ในตอนหนึ่งทรงตรัสถามถึงสมเด็จพระปิ่น
เกล้าว่า

ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

“ถ้าเสด็จไปไปหัวบ้านชานเมืองที่ใดก็ได้ลูกสาวเจ้าบ้านผ่านเมือง แลกรรมการมาทุกที่ ไปสระบุรีก็ได้ลูกสาวปลัดมา

ไปนครราชสีมาก็ได้สาวมากกว่า 9 คน 10 คน

ไปพนัสนิคมก็ได้ลูกสาวหลวงปลัดมา

ไปราชบุรีเมื่อเดือน 6 นี้ ก็ได้ลูกสาว ใครไม่ทราบเลยเข้ามา

แต่ข้าพเจ้าไปไหนมันก็ว่าชรา ไม่มีใครให้ลูกสาวเลย ต้องกลับมาแผลงวังเพราะว่าคร่ำคราชรภาพ ผมไม่สู้ออกถึงบางยังมีอยู่บ้าง คำอยู่บ้าง แต่หาได้จับกระหม่อมไม่ แลไปก็ล้านโล้นโคงไป

ข้าพเจ้าซื้อแก๊ปเขาใส่ อุตส่าห์ขี่ม้าเที่ยวเล่น จะให้มันว่าหนุ่ม มันว่าแก่อยู่นั้นเอง ไม่มีใครยกลูกสาวให้”

ที่ค่อนข้างแรงที่สุด เห็นจะเป็นตอนประกาศห้ามแอวลาว

เป็นที่ทราบกันดีว่าสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดปรานสตรีชาวลาวที่มีผิวขาว สวยงาม ปากบาง จมูกเล็ก ตาโต เวลาเสด็จไปทางถิ่นเหนือในสมัยนั้นเรียกกันว่าเขตลาว ก็มักจะนำสาวสาวกลับมารับใช้สนิท 9 คน 10 คน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จากนั้นพระองค์ยังสามารถพอนและแอวลาวได้อย่างชำนาญชำนาญ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ 4

“เมื่อพระองค์ยังมีพระชนม์อยู่ ได้สร้างแต่พระอารามน้อยที่บ้านสีทา และทำพลับพลาที่ประทับอย่างลาวไว้แห่งหนึ่ง พระองค์โปรดปราน ไปเที่ยวทรงตามเมืองพนัสนิคมบ้าง ลาวบ้าง ลัมประทวน เมืองนครชัยศรีบ้าง บ้านสีทาแคว้นเมืองสระบุรีบ้าง พระองค์พอนและแอว์ได้ชำนาญชำนาญ ถ้าไม่ได้เห็นพระองค์แล้วก็สำคัญว่าลาว”

จริง การที่สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเล่นแควน และนิยมเสด็จไปเที่ยวพอนและแอว์

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างลาวตามเมืองต่างๆ ก็ไม่น่าจะก่อความเดือนร้อนให้แก่ผู้ใด สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงทราบความประพฤตินี้ของพระอนุชาตี

แต่อยู่ดีๆ วันหนึ่งก็ทรงประกาศห้ามไม่ให้ผู้ใดเล่นแอวลาวในกรุงสยามต่อไปอีก ประกาศฉบับ 267 นี้ มีใจความว่า

“มีพระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลทวยราษฎร์ชาวสยามทุกหมู่ทุกเหล่าในกรุง แลหัวเมืองให้ทราบกระแสพระราชดำริว่า เมืองไทยเป็นที่ประชุมชาวต่างประเทศต่างภาษาใกล้เคียงมาช้านานแล้ว การละเล่นพอนรำขับร้องภาษาอย่างต่างๆ เคยมีปะปนพอนรำขับร้องภาษาอย่างต่างๆ เคยมีปะปนเป็นที่ดูเล่นฟังเล่น ต่างสำราญเป็นเกียรติยศบ้านเมืองก็ได้อยู่

แต่ถ้าของเหล่านั้นคงอยู่ตามเพศตามภาษาของคนนั้นๆ ก็สมควร หรือไทยจะเรียนเอามาเล่นได้บ้าง ก็เป็นดีอยู่ว่าไทยเรียนใครเรียนได้

เหมือนหนึ่งพระเทศนามหาชาติ ว่าอย่างลาวก็ได้ ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่าอย่างเขมรก็ได้ ก็เป็นดี แต่จะเอามาเป็นพื้นไม่ควร ต้องเอาอย่างไทยเป็นพื้น อย่างอื่นๆ ว่าเล่นได้ แต่แหล่งหนึ่งสองแหล่ง

ก็การบัดนี้เห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือปีพาทย์ มโหรี เสภา ครึ่งท่อน ปลดไถ่สัทวาเพลง ไก่ป่าเกี่ยวข้าวแลละคร ร้องเสียมด พากันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่งทุกตำบลทั้งผู้ชายผู้หญิง

จนท่านที่มีปีพาทย์มโหรีไม่มีผู้ใดหาต้องบอกขายเครื่องปีพาทย์ เครื่องมโหรี ในที่นี้งานการโกนจุกบวชนาค ก็ทาลาวแคนเล่นเสียมดทุกแห่ง ราคาหางานหนึ่งแรงถึง 10 ตำลึง 12 ตำลึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

การที่เป็นอย่างนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่มี
ผู้สาม ไม่ผู้ควร ที่การเล่นอย่างลาวเป็นพื้นเมืองไทย
ลาวแคนเป็นข้าของไทย ไทยไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอา
อย่างลาวมาเป็นพื้นเมืองไทยไม่สมควร ตั้งแต่พากัน
เล่นลาวแคนมาอย่างเดียวกันก็ว่าสิบปีมาแล้ว จนการ
ตกเป็นพื้นเมือง

แลสังเกตการเล่นลาวแคนซุกซมที่ไหน ผนก็
ตกน้อยล่วงโรยไป ถึงปีนี้ข้าในนารอดตัวก็เพราะ
น้ำป่ามาช่วย

เมืองที่เล่นลาวแคนมาก เมื่อฤดูฝนๆ ก็น้อย
ทำนาก็เสียไม่ออกงาม ทำขึ้นได้บ้างเมื่อปลายฝน
น้ำป่ากรรโชกมาก็เสียหายหมด

เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่ โปรดให้ขอ
อ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ที่คิดถึงพระเดช
พระคุณจริงๆ ให้งดการเล่นลาวแคนเสีย อย่างหา
มาดูแลฟัง แลอย่าให้เล่นเองเลย

ลองดูสักปีหนึ่งสองปี การเล่นต่างๆ อย่างเก่า
ของไทยคือละครพ่อนรำ ปีพาทย์มโหรี เสภาคริ่ง
ท่อน ปลบไถ่สีกวา เพลงโก่ป่าเกี่ยวข้าวและอะไรๆ ที่
เคยเล่นมาแต่ก่อน เอามาเล่น มาสู้ขึ้นบ้าง อย่าให้สูญ

เล่นลาวแคนขอให้งดเสียเลิกเสียสักปีหนึ่ง
สองปี ลองดูฟ้าฝนจะงามไม่งามอย่างไรต่อไปข้างหน้า

ประกาศอันนี้ ถ้ามีฟัง ยังจะขึ้นเล่นลาวแคน
อยู่ จะให้เรียกภาษีให้แรง ใครเล่นที่ไหนจะให้เรียกแต่
เจ้าของที่แลผู้เล่น ถ้าลักเล่นจะต้องจับปรับให้เสียภาษี
2 ต่อ 3 ต่อ”

ประกาศนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าคงมีผลให้
พระอนุชาน้อยพระทัยได้เหมือนกัน

เรื่องค่อนข้างไปค่อนข้างมาระหว่างพระเจ้า
แผ่นดิน 2 องค์ ซึ่งก็ทำด้วยพระทัยรักใคร่เป็นกุศลต่อ
กันอยู่เสมอ จึงเล่าไว้เพียงเท่านี้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉายพระรูปหมู่
เมื่อเจ้าเมืองสิงคโปร์มาเฝ้าที่หัวากอ
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ.2411

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้